

Forskjeller i ankefrekvenser mellom tingrettsdommere*

Manudeep Bhuller† og Henrik Sigstad‡

Notat til Domstolkommisjonen

10. september 2019

1. Innledning

Finnes det systematiske forskjeller i ankefrekvenser mellom dommere i tingrettene? Har forskjeller i ankefrekvenser sammenheng med forskjeller i avgjørelser mellom dommere? Hvilke konsekvenser har dette for saksbehandlingstid? Og i hvilken grad relaterer forskjeller i ankefrekvenser og avgjørelser mellom dommere seg til målbare kjennetegn ved dommere og domstolen? I dette notatet forsøker vi å svare på disse spørsmålene ved å foreta en systematisk analyse basert på saksbehandlingsdata fra Domstoladministrasjonen.

Analysen er utført på oppdrag fra Domstolkommisjonen. Vi er bedt om å undersøke om det kan påvises systematiske forskjeller i *kvalitetsnivået* på avgjørelser i tingrettene, og hvorvidt kjennetegn ved dommere og domstolene kan forklare eventuelle forskjeller i kvalitetsnivå. Det er videre spesifisert at den metodiske tilnærmingen bør ta utgangspunkt i forskjeller i anke- og omgjørelsesfrekvenser. Direkte måling av kvalitetsnivået på avgjørelser og forskjeller i dette mellom dommere er utfordrende. Vår metodiske tilnærming er kvantitativ og benytter en regresjonsanalyse som skal kunne fange opp systematiske forskjeller i ankesannsynligheter mellom dommere under tilfeldig allokering av saker. Vi tar utgangspunkt i et utvalg av meddomsrettsaker som vi argumenterer allokeres tilnærmet tilfeldig på tvers av dommerne ansatt i samme domstol. Vi knytter systematiske forskjeller i avgjørelser mellom dommere til forskjeller i ankefrekvenser, omgjøringer av avgjørelser og saksbehandlingstid. Dette mener vi kan gi en pekepinn på systematiske forskjeller i avgjørelseskvalitet mellom dommere.

Våre resultater basert på en empirisk analyse av ca. 40 000 avgjørelser i meddomsrettsaker

---

* Notatet er skrevet på oppdrag for Domstolkommisjonen.

† Førstemanuensis på innsteg, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo (manudeep.bhuller@econ.uio.no) og forsker II, Forskningsavdelingen, Statistisk sentralbyrå.

‡ Postdoktor, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo (henrik.sigstad@econ.uio.no).

i perioden 2005 til 2017 tyder på at det *finnes* systematiske forskjeller i ankefrekvenser og omgjøringsfrekvenser på tvers av tingrettsdommere. Mens den typiske (medianen) dommeren i utvalget vårt hadde en ankeandel på 22,4 i sakene vedkommende behandlet, hadde bare halvparten av dommerne en ankeandel mellom 17 og 25 %. Noen dommere hadde en ankeandel nede i 5 %, mens for andre dommere var den oppe i 45 %. Når vi holder sakskjennetegn konstant ved å sammenlikne saker innen samme lovbruddsgruppe ankommet til samme domstol i samme kalenderår, finner vi fortsatt betydelige forskjeller i ankefrekvenser. Videre rangerer vi dommerne etter hvor ulikt hver dommer er forventet å dømme en tilfeldig valgt sak sammenliknet med de øvrige dommerne i domstolen. Etter å ha rangert dommerne slik etter deres *uenighetsgrad*, viser vi at saker som allokeres til tingrettsdommerne med en høyere uenighetsgrad også har systematisk høyere sannsynlighet for å bli tatt opp til ankeforhandling i lagmannsretten og få en omgjørelse av tidligere avgjørelse fattet i tingretten. Dommernes uenighetsgrad har også konsekvenser for saksbehandlingstid – siden sakene allokert til mer avvikende dommere i snitt har høyere ankefrekvens, har disse sakene også en lengre samlet saksbehandlingstid, inkludert tiden det tar før en rettskraftig avgjørelse fattes i lagmannsretten.

Videre presenterer vi en del korrelasjoner mellom dommernes uenighetsgrad, deres kjenne-tegn og karakteristikk ved domstolen. Vi finner at dommere med mer domstolerfaring i mindre grad er avvikende i sine avgjørelser sammenliknet med de øvrige dommerne i domstolen. Vi finner også at dommere ansatt i større domstoler, målt ved antall ansatte dommere, i snitt har en lavere uenighetsgrad. Samtidig finner vi at økt arbeidsmengde i domstolen, målt ved totalt antall innkomne saker kontrollert for antall dommere i domstolen, er positivt korrelert med dommernes uenighetsgrad. Videre finner vi at tingrettsdommerne med en høyere uenighetsgrad har en høyere sannsynlighet for å slutte som tingrettsdommer eller å flytte til mindre tingretter, noe som *kan* indikere at tingrettsdommernes avvikende avgjørelser har konsekvenser for deres yrkesmobilitet og karriereprogresjon.

Noen svakheter ved vår analyse og metodiske tilnærming inkluderer (i) at vi benytter anonymiserte data som ikke tillater oss å koble til ytterligere personopplysninger for dommere eller persontilalte, og vi dermed ikke har kunnet foreta mer detaljerte analyser med flere opplysninger koblet fra andre registerbaserte datakilder, og (ii) at vi kun har foretatt analyser for et utvalg av meddomsrettssaker der vi kunne dokumentere tilfeldig allokering av saker, og

dermed ikke har klart å fastslå forskjeller i dommernes ankefrekvenser og deres uenighetsgrad i blant annet sivile tvistesaker, som naturligvis kan være viktig for å forstå helheten av forskjellene i saksbehandling. Videre forskning kan antagelig forbedre våre analyser langs disse dimensjonene og gi oss en enda bedre forståelse av kvalitetsforskjellene i rettssystemet.

2. Data, metode og utvalg

Analysen benytter saksbehandlingsdata hentet fra Domstoladministrasjonens database Lovisa. Uttrekket vi har mottatt, inkluderer alle straffesaker og sivile tvistesaker behandlet i tingrettene mellom årene 2005 til 2017. Videre har Domstoladministrasjonen nylig konstruert koblinger mellom disse sakene og eventuelle ankesaker behandlet i lagmannsrettene. Det gjør det mulig å følge saksgangen fra første til annen instans og inkludere opplysninger om rettskraftige avgjørelser (inkludert omgjørelser) foretatt i annen instans. Imidlertid er datamaterialet anonymisert, slik at det ikke er mulig å koble til ytterligere registeropplysninger om personer involvert i hver sak eller å personidentifisere dommere.

Identifikasjon av systematiske forskjeller i ankesannsynligheter som på en eller annen måte *skyldes* dommere (og/eller domstoler) er krevende, da kjennetegn ved sakene som allokeres til (ankommer ved) ulike dommere (domstoler), i prinsippet kan variere systematisk. Forskjellen i observerte ankefrekvenser mellom to eller flere dommere kan altså skyldes at disse dommerne simpelthen har behandlet saker med ulike kjennetegn. Videre er det slik at alle forhold ved en sak som er relevante for tingrettsavgjørelsen og/eller for anker, neppe er observert for forskers hånd. Det gjør det vanskelig å tallfeste eller identifisere hvilken betydning kjennetegn ved dommere (og/eller domstoler) har for anker og videre avsløre forskjeller i kvalitetsnivået.

For å løse dette identifikasjonsproblemet bruker vi en metode som tidligere har vært benyttet av Bhuller mfl. (2018, 2020) for Norge og også i en rekke andre internasjonale forskningsarbeider for andre land. Metoden tar utgangspunkt i at det i allokering av saker i en domstol skal følges et prinsipp om *tilfeldig tildeling* av saker til dommere. Hvis prinsippet følges strengt, vil kjennetegn ved sakene være urelatert med kjennetegn ved dommerne som har fått allokeret disse sakene. To eller flere dommere som har behandlet tilstrekkelig mange saker (dvs. når de store talls lov gjelder), vil i snitt da ha mottatt like mange saker av hver sakstype. Det skaper en variasjon i saksbehandling som kan likne et naturlig eksperiment

– i snitt like saker blir tilfeldig tildelt ulike dommere, og i den grad dommere foretar forskjellig saksbehandling, kan utfall i sakene dermed påvirkes av disse forskjellene. Tidligere forskning har bl.a. påpekt at noen dommere har en tendens til å gi strengere straffutmåling enn andre dommere (Bhuller mfl., 2018, 2020); tilsvarende kan det eksistere forskjeller i kvalitet ved saksbehandling som knytter seg til kjennetegn ved dommerne.

Allokering av saker til tingrettsdommere skal foretas etter tilfeldighetsprinsippet. I praksis kan det imidlertid være flere hindringer i veien for at allokering faktisk kan betraktes som helt tilfeldig. For det første finnes det unntak der sorenskriver kan eller skal avvike fra en ren tilfeldig tildeling, eksempelvis i saker med strafferamme over 6 år, saker med tiltalte under 18 år, saker som har særlig interesse o.l. Ifølge straffeprosessloven kan ikke en dommerfullmektig behandle saker med strafferamme over 6 år og heller ikke en del prinsipielle saker. Videre blir seksårssakene heller ikke silt i lagmannsretten ved anke og har dermed en litt annen rettslig prosess enn andre saker. På grunn av disse unntakene fra ren tilfeldig allokering velger vi å fokusere på kun *vanlige straffesaker*¹ som var behandlet i meddomsrett (dvs. vi utelater tilståelsessaker²) av dommere som har arbeidet i domstolene i mer enn tre år (dvs. vi utelater dommerfullmektiger³).

Det er videre slik at enkelte domstoler over tid har deltatt i forsøksordninger med «moderat spesialisering», som innebærer at dommere til en viss grad kan spesialisere seg innenfor visse rettsområder (Domstoladministrasjonen, 2012). Det er forventet at slik spesialisering i hovedsak skal påvirke allokering av *sivile tvistesaker*. Vi har likevel valgt å utelate saker behandlet i tingretter som deltok i forsøksordninger. Dette gjelder saker behandlet i Oslo tingrett (OTIR), Stavanger tingrett (STAV), Sunnmøre tingrett (SUMO), Bergen tingrett (BERG) og Øvre Romerike tingrett

---

¹ Spesifikt velger vi å analysere saker der hovedsakstype er lik «MED» (meddomsrett) og undersakstype er «Vanlig straffesak» i uttrekket vi mottok fra Domstoladministrasjonen. Dessuten inkluderer uttrekket også en rekke saksobservasjoner knyttet til saksbehandling (bl.a. oppnevning av vitner, sakkyndige, osv.) og ikke selve utfallet i saken. Vi begrenset derfor utvalget videre til observasjoner med saksstatus lik enten «Straffesak sluttført», eller «Rettskraftig» og med kravtyper lik enten «Tiltale», «Ikke vedtatt forelegg», «Inndragning», «Tap av førerrett», «Tilleggstiltale», eller «Rettergangsstraff/-erstatning». For å unngå at observasjonene gjaldt andre enn tiltalte, begrenset vi videre utvalget til parter lik «Tiltalt», «Siktet» eller «Mistenkt».

² Vi forventet ikke å finne systematiske forskjeller mellom dommere i tilståelsessaker. Det å utelate disse sakene skaper ikke et seleksjonsproblem, siden klassifisering av en sak som en tilståelsessak gjøres før dommertildeling.

³ Vi utelater dommerfullmektiger siden de allokeres en litt annen type saker enn vanlige tingrettsdommere, og siden de i snitt har behandlet færre saker, noe som gjør det vanskelig å bruke metoden vi skisserer nedenfor. Vi klassifiserer dommere enten som dommerfullmektiger eller vanlige tingrettsdommere (inkludert sorenskriver) basert på deres arbeidserfaring i domstol. Domstolerfaring beregnes på grunnlag av første registrerte saksdato blant alle saker en dommer har avgjort, inkludert tilståelsessaker (ENE) og sivile tvistesaker (TVI). I Oslo tingrett (OTIR) kan dommerfullmektiger ansettes i inntil 5 år, og derfor beholder vi kun OTIR-dommere som har arbeidet i mer enn 5 år.

(EIDS) fra og med 2011. Før 2011 er saker behandlet i alle tingretter med i analyseutvalget vårt.

Til slutt antar metoden vi bruker at hver dommer har behandlet «tilstrekkelig mange» saker, slik at de store talls lov kan antas å gjelde. Vi har derfor valgt å følge utvalgskriteriene i Bhuller mfl. (2018, 2020) ved å fokusere på dommere som har behandlet minst 50 saker samlet sett (over alle år), og som er ansatt i domstoler der det finnes minst to dommere som begge ellers også oppfyller alle utvalgskriteriene nevnt ovenfor. Tabell 1 gir en oversikt over alle stegene fulgt i utvalget av meddomsrettssaker. Vårt endelige analyseutvalg består av 39 714 saker, noe som utgjør ca. 40 % av alle vanlige straffesaker i meddomsrett behandlet 2005–2017. I alt 32 145 persontiltalte inngår i disse sakene, som skal ha vært avgjort av i alt 531 tingrettsdommere.

Tabell 1. Utvalget av meddomsrettssaker behandlet 2005–2017.

Utvalgskriterier	Antall saker i utvalget
Alle vanlige straffesaker (<i>rettskraftig avgjørelse eller saken sluttført</i>)	97 328
Dommer som har arbeidet i mer enn 3 år (<i>utelater dommerfullmektige</i>)	50 977
Dropper domstoler som deltok i forsøksordning med spesialisering	42 517
Dommer behandlet flere enn 50 straffesaker (<i>tilstrekkelig antall saker</i>)	41 644
Domstoler med to eller flere dommere (<i>som oppfyller alle kriterier</i>)	39 714

For sakene som inngår i analyseutvalget, foretar vi også en statistisk test for om saksallokering faktisk ser ut til å følge prinsippet om tilfeldig tildeling. Vi gjør dette ved å undersøke om det er en sammenheng mellom den allokerede dommerens ubetinget fengsels- og ankerate, beregnet over alle andre saker dommeren har behandlet, og lovbruddstype i gjeldende sak eller de tiltaltes tidligere straffehistorikk. Resultatene fra denne statistiske testen er presentert i appendiks tabell A1. I kolonne 3–4 ser vi at observerte kjennetegn ved sakene ikke korrelerer med kjennetegn ved dommerne som sakene er allokert til, noe som betyr vi ikke kan forkaste en hypotese om at saksallokering foretas nærmest tilfeldig. Dette understøtter at vi kan benytte metoden fra Bhuller mfl. (2018, 2020) også for å avdekke systematiske forskjeller mellom dommere i ankefrekvenser.

Tabell 2 gir en summarisk statistikk over kjennetegn ved tiltalte og lovbruddstyper i disse sakene som er konstruert på grunnlag av anonymiserte opplysninger i datamaterialet fra Lovisa vi har mottatt. Vi finner at 22,7 % av persontiltalte i vårt utvalg har en tidligere fengselsdom, og hele 69 % har tidligere vært tiltalt (har en tidligere saksobservasjon i Lovisa). Ut fra fordeling av

sakstypene ser vi at 29,8 % av sakene gjelder voldskriminalitet, 14,8 % trafikklovbrudd, 14,2 % narkotikakriminalitet, 12,9 % gjelder vinningskriminalitet, osv. For vårt utvalg får 54,4 % av sakene en fengselsdom i tingretten. Mens avgjørelsen i hele 22,4 % av sakene blir anket, 7,9 % av sakene blir henvist (tatt opp) til ankeforhandling i lagmannsretten (de øvrige ankene blir nektet fremmet) og kun 3,5 % av alle tingrettssakene får en omgjørelse av tingrettsavgjørelsen i lagmannsretten. Disse andelene viser at selv om en ganske betydelig andel av meddomsrettsakene blir anket, omgjøres avgjørelsen i et fåtall av disse.

Tabell 2. Summarisk statistikk over meddomsrettssaker i analyseutvalget.

	Andel eller gjennomsnitt
<i>Tiltaltes tidligere straffehistorikk:</i>	
Andel tidligere fengselsdom	22,7 %
Andel tidligere tiltalt	69,0 %
Antall tidligere fengselsdom (i snitt)	0,38
Antall tidligere tiltaler (i snitt)	3,04
<i>Lovbruddstype i straffesaken:</i>	
Andel voldskriminalitet	29,8 %
Andel vinningskriminalitet	12,9 %
Andel økonomisk kriminalitet	11,2 %
Andel narkotikakriminalitet	14,2 %
Andel trafikklovbrudd	14,8 %
Andel andre lovbrudd	19,1 %
<i>Avgjørelser og anker:</i>	
Andel saker der tiltalte er gitt ubetinget fengselsdom i tingrett	54,4 %
Andel tingrettsavgjørelser anket til lagmannsrett	22,4 %
Andel tingrettsavgjørelser henvist til ankeforhandling i lagmannsrett	7,9 %
Andel saker med omgjørelse av tingrettsavgjørelse i lagmannsrett	3,5 %

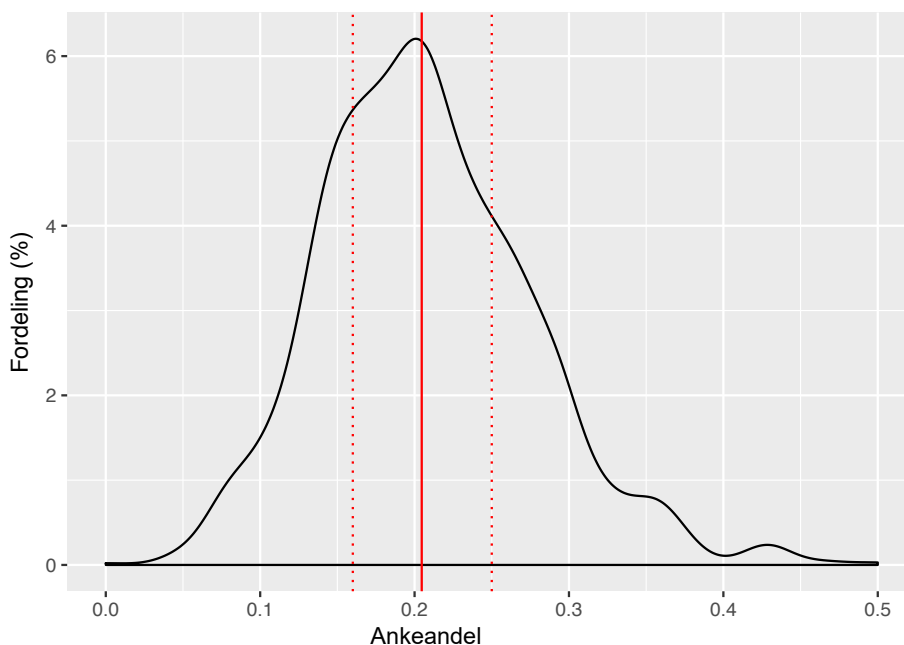
I appendiks tabell A1 (kolonne 1–2) viser vi at selv om det kun finnes et fåtall observerbare kjennetegn i datamaterialet vårt, er mange av disse kjennetegnene viktige for ubetinget fengsels- og ankeutfall i saken. Blant annet ser vi at tidligere fengselsdømte og tidligere tiltalte har betydelig større sannsynlighet for å bli dømt til ubetinget fengsel også i gjeldende saksobservasjon. Vi finner også høyere sannsynlighet for ubetinget fengsel for saker som gjelder volds- og vinningskriminalitet. For anker finner vi at tidligere tiltalte har høyere sannsynlighet for å anke, men hvis tidligere tiltalte også har hatt en tidligere fengselspådømmelse, anker de i mindre grad.

Som påpekt tidligere er imidlertid ingen av disse kjennetegnene korrelert med kjennetegn ved dommeren som saken er allokert til (kolonne 3–4), noe som fungerer som en god indikator på at allokering av disse sakene til dommerne foretas tilnærmet tilfeldig av sorenskriver.

3. Systematiske dommerforskjeller ved anke

3.1 Fordeling av ankeandeler

Figur 1. Fordeling av ankeandeler på tvers av dommere i analyseutvalget.

Kommentar: Den svarte kurven viser den prosentvise fordelingen av dommervise ankeandeler. Den heltrukne loddrette røde kurven viser medianen i fordelingen av dommervise ankeandeler, mens de stiplede røde kurvene indikerer 25. prosentil (venstre) og 75. prosentil (høyre) i denne fordelingen.

Vi begynner med å dokumentere hvorvidt det finnes forskjeller i ankeandeler på tvers av tingrettsdommerne for utvalget av sakene beskrevet i forrige avsnitt. For hver dommer beregner vi en ankeandel lik antallet saker behandlet av denne dommeren som senere ble anket til lagmannsretten *delt på* totalt antall saker behandlet av dommeren. Figur 1 viser fordeling av slike dommervise ankeandeler for de 531 tingrettsdommere som har fått tildelt sakene som er med i analyseutvalget vårt. Variasjonen i dommernes ankeandeler er vist langs den vannrette akse. Den svarte kurven viser fordeling – altså prosentandelen av dommerne som har ankeandelen angitt langs den vannrette akse. For dommerne med lavest ankeandel ble ca. 5 % av sakene de behandlet anket, mens for dommerne med høyest ankeandel ble nesten 45 %

av sakene de behandlet anket. Halvparten av tingrettsdommere i utvalget vårt hadde en ankeandel mellom 17 og 25 %. Det finnes altså betydelig variasjon i ankeandelene på tvers av tingrettsdommerne. En del av denne variasjonen kan naturligvis skyldes forskjeller i kjennetegn ved sakene som ankommer ulike domstoler, noe vi tar hensyn til i neste avsnitt.

3.2 En test for systematiske forskjeller

For å påvise om det finnes systematiske forskjeller i ankesannsynligheter på tvers av dommere vil vi sammenlikne dommere i analyseutvalget som arbeider ved samme domstol i samme år. Mellom slike dommere antar vi at allokering av saker er så godt som tilfeldig. Vår test av systematiske forskjeller i ankefrekvenser tar utgangspunkt i følgende resonnement. Dersom det finnes systematiske forskjeller på tvers av dommere ved anke, vil det være slik at andel anker i saker som en dommer tidligere har behandlet, vil kunne predikere hvorvidt nye saker allokert til dommeren vil ende med en anke. M.a.o. hvis dommer A har kjennetegn som gjør at avgjørelser vedkommende fatter har større sannsynlighet for å bli anket enn dommer B når begge dommerne har fått tildelt saker som i snitt ellers er like (pga. tilfeldig tildeling), vil dommer A også ha en høyere ankesannsynlighet enn dommer B i nye saker som tildeles tilfeldig. Spesifikt estimerer vi følgende regresjon samlet for alle saker i analyseutvalget:

$$a_{ji} = \gamma_{ct} + \beta \bar{a}_{ji'} + \delta X_i + \varepsilon_{ji}$$

der a_{ji} er en indikator lik 1 hvis sak i behandlet av dommer j senere ble anket (og 0 ellers), X_i er alle observerte kjennetegn ved saken gitt i tabell 2 (utenom avgjørelse og ankeutfall), γ_{ct} er faste effekter for interaksjonen mellom domstol c og saksår t (noe som gjør at vi kun sammenlikner ankeutfall i saker behandlet av dommere ansatt i samme domstol og i samme år) og $\bar{a}_{ji'}$ er andelen av alle andre saker som dommer j ellers har behandlet som ble anket (der sak i er utelatt i beregning av denne andelen). Hvis det finnes systematiske forskjeller på tvers av dommere skal estimatet på koeffisienten β være positiv og signifikant. Mao. skal ankeandelen til en dommer, beregnet på saker dommeren ellers har behandlet, kunne predikere sannsynligheten for at en ny sak dommeren tildeles også ender med en anke.

Tabell 3 presenterer resultatet fra en slik estimering. Resultatene tyder på at det finnes systematiske forskjeller i ankeandeler på tvers av dommere som kan predikere hvorvidt nye saker som dommere får tildelt, vil ende med anke. *Koeffisientestimatet på 0,165 kan tolkes*

som følger: Hvis en sak blir tildelt dommer A, som har en 10 % høyere ankeandel enn dommer B, vil saken alt annet likt ha ca. 1,65 prosentpoeng høyere sannsynlighet for å ende opp med et ankeutfall. Sagt på en annen måte: Hvis en sak tilfeldigvis blir tildelt en tingrettsdommer med en ankeandel på 30 % i figur 1 i stedet for en dommer med en ankeandel på 20 %, vil det i seg selv øke sannsynligheten for saken blir anket, med 1,65 prosentpoeng. En annen tolkning av koeffisientestimatet i tabell 3 er at 16,5 % (en sjettedel) av den samlede variasjonen i ankeandeler mellom dommere kan skyldes systematiske dommerforskjeller, mens resten av variasjonen i ankeandelene kan tilordnes forskjeller i sakskjennetegn (lovbruddstype), straffehistorikken til de tiltalte, faste kjennetegn ved domstolene, andre uobserverte faktorer eller ren statistisk «støy».⁴ Dette gir oss altså en pekepinn på hvilken betydning systematiske forskjeller i ankeandeler på tvers av dommere kan ha for ankeutfall i sakene som dommere tildeles. Det bør påpekes her at siden vi kontrollerer for såkalte faste effekter for domstol og saksinngangsår, er sammenlikningsgrunnlaget i analysen kun forskjeller i ankeandeler mellom dommere ansatt i samme tingrett i samme år. Det betyr at vi kan utelukke at forskjeller i saksbehandling mellom ulike lagmannsretter eller forskjeller i sammensetning av sakstyper mellom ulike tingretter påvirker de sammenhengene vi fastslår i tabell 3 og i følgende avsnitt.

Tabell 3. Test for systematiske forskjeller ved anke på tvers av dommere.

	<i>Utfallsvariabel:</i> Indikator for at gjeldende sak ble anket (a_{ji})
<i>Forklaringsvariabel:</i>	
Dommerens ankeandel ellers ($\bar{a}_{ji}$) (Standardfeil)	0,165*** (0,054)
Andel tingrettsavgjørelser anket i lagmannsrett	0,224
Antall observasjoner	39 714

Kommentar: Det kontrolleres for domstol $\times$ saksinngangsår i regresjonen.
Signifikansnivå: *p < 0,1; **p < 0,05; ***p < 0,01.

4. Anker og forskjeller i avgjørelser

Analysen i forrige avsnitt tillot oss å fastslå at det finnes systematiske forskjeller i ankeandeler

⁴ Mer presist vil et minstekvadraters estimat på koeffisienten β under tilfeldig fordeling være lik forholdet mellom variansen i ankeandeler knyttet til den systematiske dommerkomponenten, $var(\bar{a}_j)$, og variansen til observerte ankeandeler, $var(\bar{a}_{ji})$, der den siste kan inneholde statistisk støy når vi har et endelig antall saker per dommer.

mellom tingrettsdommere. I dette avsnittet vil vi knytte forskjeller i ankeandeler til forskjeller i dommernes avgjørelser. Spesifikt vil vi benytte forskjeller i avgjørelser mellom dommere til å rangere dommere etter et mål på *dommeruenighet* og fastslå sammenhengen mellom grad av dommeruenighet, ankeutfall og saksbehandlingstid. Til slutt vil vi undersøke faktorer som korrelerer med dommeruenighet, deriblant (i) kjennetegn ved dommeren, som domstolerfaring og strenghet i straffutmåling, og (ii) karakteristika ved domstolen, som domstolens størrelse, arbeidsmengde og erfaring til de andre dommerne.

4.1 En rangering av dommere basert på uenighet i avgjørelser

Anta at j og k er to fagdommere ved en domstol. La d_{jk} angi sannsynligheten for at disse to dommerne vil være *uenige* med hensyn til avgjørelsen i en tilfeldig valgt sak som begge er bedt om å avgjøre hver for seg. I straffesaker kan eksempelvis en avgjørelse være om den tiltalte skal dømmes til ubetinget fengselsstraff eller ikke. Hvis dommer j avgjør en tilfeldig valgt sak i med en ubetinget fengselsstraff, kan vi indikere dette ved at utfallet $y_j(i)$ er lik 1 og ellers lik null. Tilsvarende kan vi definere avgjørelsen til dommer k i den samme saken som $y_k(i)$. Legg merke til at sannsynligheten $d_{jk} \equiv Pr[y_j(i) \neq y_k(i)]$ ikke er direkte observert, siden vi aldri kan observere at to fagdommere behandler den samme saken hver for seg.

Fischman (2014) argumenterer at selv om det er nærmest umulig å tallfeste graden av uenighet mellom dommere, er snittforskjeller i avgjørelser mellom dommerne fortsatt informativ om uenighetsgraden så lenge sakene fordeles tilfeldig. Spesifikt viser han at under tilfeldig fordeling av saker vil følgende sammenheng gjelde:

$$d_{jk} \geq |\bar{y}_j - \bar{y}_k|$$

der $|\bar{y}_j - \bar{y}_k|$ er absoluttverdien av forskjellen i snittet av avgjørelser for dommer j og dommer k . Ulikheten forteller at absoluttverdien av snittforskjellen i avgjørelser for to dommere gir en nedre grense på uenighetsgraden mellom disse to dommerne. En fordel med denne fremgangsmåten er at snittforskjellen mellom dommere enkelt kan beregnes i våre data og gir oss et *minimumsanslag* på i hvor stor grad to dommere er forventet å være uenige i avgjørelser for identiske saker.

Domstoler har vanligvis flere enn to dommere. I så måte er det også interessant å vite i hvor

stor grad hver av dommerne skiller seg fra de andre dommerne i domstolen. Metoden til Fischman (2014) kan enkelt utvides for en slik sammenlikning. Spesifikt, la oss definere uenighetsgraden til dommer j i en domstol med i alt m dommere som følger:

$$d_j = \frac{1}{m-1} \sum d_{jk}$$

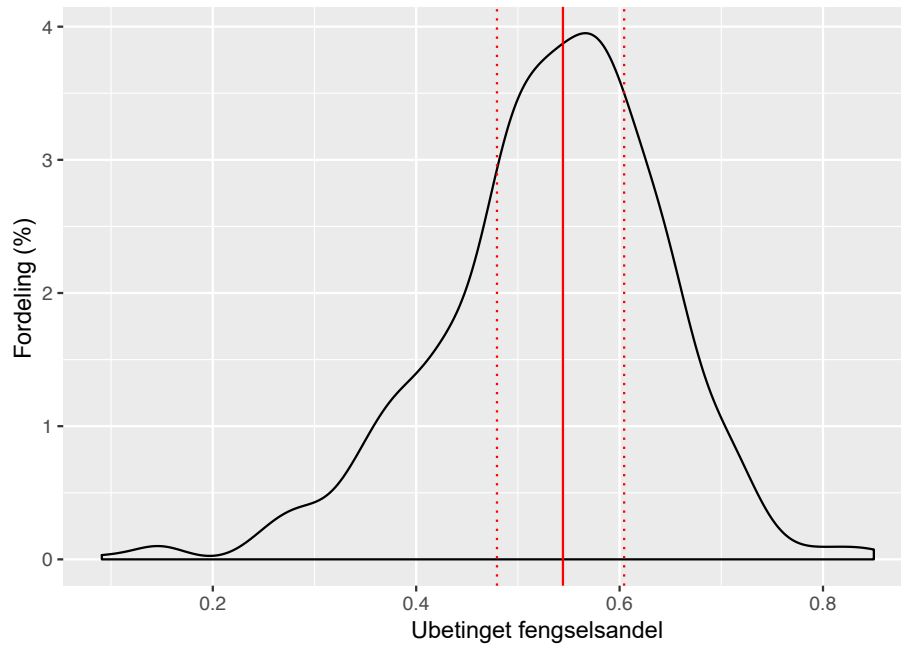
som altså er gjennomsnittet av de parvise uenighetssannsynlighetene for dommer j sammenliknet med alle de andre dommerne i domstolen. Uttrykket kan tolkes som sannsynligheten for at dommer j og en tilfeldig valgt annen dommer i domstolen er forventet å være uenige i avgjørelser for identiske saker.

På samme måte som absoluttverdien av snittforskjellen i avgjørelser gir en nedre grense på uenighetsgraden mellom to dommerne, viser det seg at snittforskjellene i avgjørelser mellom dommer j og alle de andre dommerne kan brukes til å lage en nedre grense på uenighetsgraden til dommer j som følger:

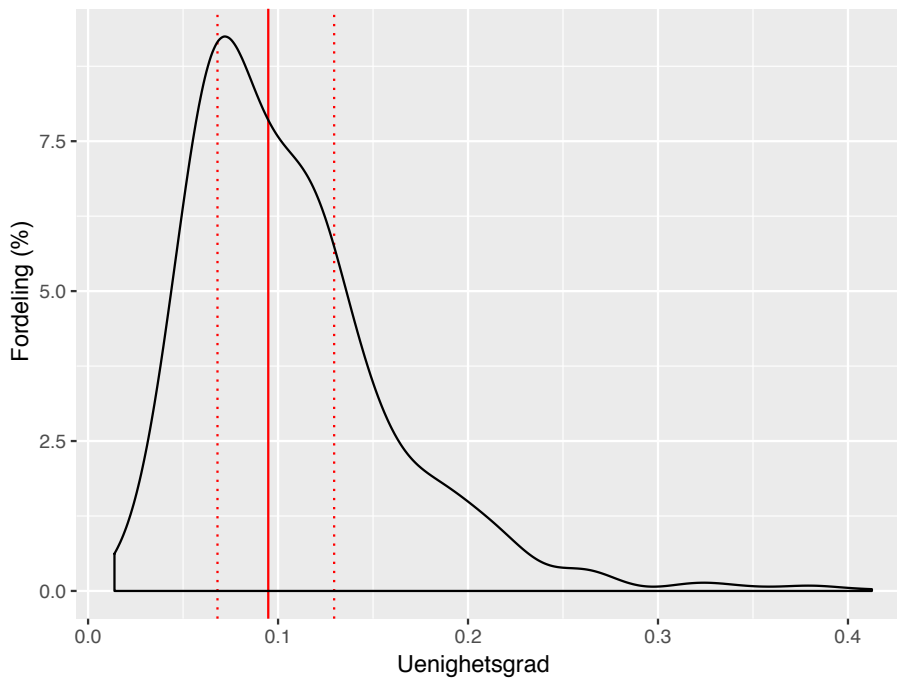
$$d_j \geq \frac{1}{m-1} \sum_{k \neq j}^m |\bar{y}_j - \bar{y}_k|$$

På samme måte som snittforskjellen i avgjørelser mellom to dommere kan gjennomsnittet av parvise snittforskjeller i avgjørelser mellom alle dommere beregnes enkelt i våre data. Fordelen med dette er at det tillater oss å *rangere* alle dommerne innenfor hver domstol etter deres uenighetsgrad sammenliknet med de andre dommerne i domstolen. Vi bruker denne fremgangsmåten til å beregne uenighetsgraden for hver dommer i vårt analyseutvalg. Først beregner vi andel avgjørelser hvor det er idømt ubetinget fengsel for hver dommer j , altså $\bar{y}_j$. Deretter beregner vi absoluttverdien av forskjellen i andel avgjørelser hvor det er idømt ubetinget fengsel mellom dommer j og dommer k i domstolen, altså $|\bar{y}_j - \bar{y}_k|$. Deretter summerer vi opp disse parvise forskjellene og beregner snittet av absoluttforskjellene ved å dele på antall dommere m ansatt i domstolen fratrukket 1. Dette gir oss et minimumsanslag på uenighetsgraden til hver dommer.

Figur 2. Fordeling av ubetinget fengselsandel og uenighetsgrad på tvers av dommere.

(a) Fordelingen av ubetinget fengselsandeler

(b) Fordelingen av nedre grense av uenighetsgrader

Kommentar: De svarte kurvene viser de prosentvise fordelingene av henholdsvis ubetinget fengselsandeler i delfigur (a) og nedre grense av uenighetsgrader i delfigur (b) på tvers av dommere i analyseutvalget. De heltrukne loddrette røde kurvene viser medianverdiene i de respektive fordelingene, mens de stiplede røde kurvene viser 25. prosentil (venstre) og 75. prosentil (høyre).

Figur 2 (a) viser fordelingen av dommervise ubetinget fengselsandeler, altså fordelingen av $\bar{y}_j$, på tvers av de 531 dommere i analyseutvalget vårt. Den svarte kurven viser altså prosentandelen av dommerne som har en ubetinget fengsels-andel angitt langs den vannrette aksene. I likhet med funn presentert av Bhuller mfl. (2018, 2020) viser denne figuren store forskjeller i andeler av avgjørelser med ubetinget fengselsstraff på tvers av tingrettsdommere. Den typiske (medianen) dommeren avgjør ca. 54 % av sakene vedkommende får tildelt, med ubetinget fengsel. Mens dommerne med de laveste ubetinget fengsels-andelene avgjør kun ca. 15 % av sakene med ubetinget fengsel, og dommerne med de høyeste betinget fengsels-andelene avgjør rundt 75 % av sakene med ubetinget fengsel. Vi finner videre at en fjerdedel av dommerne har en ubetinget fengsels-andel lavere enn 48 %, og en annen fjerdedel har en ubetinget fengselsandel høyere enn 60 %. Denne typen av variasjon i avgjørelsene er særlig oppsiktsvekkende når allokeringen av disse straffesakene gjøres tilnærmet tilfeldig, jf. tidligere diskusjon.

Videre viser figur 2 (b) fordelingen av minimumsanslagene på uenighetsgrader for dommere. Denne figuren rangerer dommerne etter deres uenighetsgrad langs den vannrette aksene, slik at dommere med høyere uenighetsgrad ligger lenger til høyre. Fordeling av uenighetsgrad viser altså prosentandelen av dommerne i analyseutvalget som har en uenighetsgrad angitt langs den vannrette aksene. Den typiske (medianen) dommeren i vårt analyseutvalg har en uenighetsgrad på 9,5 %. Det betyr at halvparten av dommerne i analyseutvalget er forventet å være uenige i en avgjørelse om ubetinget fengsel i minst 9,5 % av sakene sammenliknet med en tilfeldig valgt annen dommer i domstolen de er ansatt i. Tilsvarende er 25. prosentil i denne fordelingen på 6,8 %, og 75. prosentil er på 13 %. Det siste anslaget forteller at en fjerdedel av dommerne er forventet å være uenige i minst 13 % av sakene sammenliknet med de øvrige dommerne.

4.2 Dommeruenighet, ankeutfall og saksbehandlingstid

Hvordan påvirker uenighetsgraden til en dommer ankeutfallene i sakene som dommeren behandler? I dette avsnittet vil vi bruke minimumsanslagene på dommernes uenighetsgrad presentert i figur 2 (b) til å anslå denne sammenhengen. I likhet med regresjonsresultatene presentert i tabell 3 kontrollerer vi her for domstol og saksinngangsår, slik at vi benytter utelukkende variasjon i dommernes uenighetsgrad innen domstol og saksinngangsår til å identifisere en sammenheng mellom dommernes uenighetsgrad og ankeutfall i saken. Som tidligere diskutert foregår saksallokering tilnærmet tilfeldig for saker ankommet samme

domstol i samme år. Derfor kan også resultatene presentert i dette avsnittet tolkes som kausale effekter av at en sak allokeres til en dommer med høy uenighetsgrad på ankeutfall i saken.

I tabell 4 viser vi effektene av at en sak blir allokert til en dommer med ett standardavvik høyere uenighetsgrad på sannsynligheten for at saken blir henvist til ankeforhandling (kolonne 1) og sannsynligheten for at avgjørelsen i saken blir omgjort etter behandling i lagmannsretten (kolonne 2). I analyseutvalget vårt blir 7,9 % av sakene henvist til ankeforhandling, og 3,5 % av sakene får tingrettsavgjørelsen omgjort i lagmannsretten. Et standardavvik av uenighetsgrad tilsvarer ca. 6,2 %. Estimaten i tabell 4 indikerer at det å bli allokert til en dommer med ett standardavvik høyere uenighetsgrad medfører at saken har 0,004 prosentpoeng høyere sannsynlighet for både å bli henvist til ankeforhandling og å få en omgjørelse. *Skalert med omgjøringsandel i analyseutvalget kan vi fastslå at omgjørings sannsynligheten altså øker med 11,4 % ($0,004/0,035 \approx 0,114$) når en sak blir allokert til en dommer med 6,2 % høyere uenighetsgrad.*

Tabell 4. Sammenheng mellom dommerens uenighetsgrad og ankeutfall.

	<i>Utfallsvariabel:</i>	
	Saken henvist til ankeforhandling (1)	Avgjørelsen omgjort (2)
<i>Forklaringsvariabel:</i>		
Dommerens uenighetsgrad (Standardfeil)	0,004** (0,002)	0,004** (0,002)
Snittet av utfallsvariabelen	0,079	0,035
Antall observasjoner	39 714	39 714

Kommentar: Det kontrolleres for domstol $\times$ saksinngangsår og hver dommers ubetinget fengsels-rate og domstolserfaring i regresjonen.

Signifikansnivå: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

På grunnlag av resultatene i tabell 4 kan vi konkludere at når en sak allokeres til dommere som i større grad vurderer spørsmålet om ubetinget fengselsstraff annerledes enn de øvrige dommere i domstolen de er ansatt i, ender saken i større grad med ankeforhandling og omgjørelse i lagmannsretten. Gitt disse resultatene er det naturlig å stille spørsmålet om dommere med høyere

uenighetsgrad har høyere eller lavere saksbehandlingstid i sakene de behandler i tingretten. Og gitt at disse sakene i større grad ankes, hva er da effekten på samlet saksbehandlingstid, inkludert tilleggstiden det tar før en rettskraftig avgjørelse er fattet i lagmannsretten? I tabell 5 viser vi derfor effektene av at en sak blir allokert til en dommer med ett standardavvik høyere uenighetsgrad på saksbehandlingstid i tingretten og samlet saksbehandlingstid. Vi finner at koeffisienten for saksbehandlingstid i tingretten er positiv, altså at dommere med høyere uenighetsgrad i snitt bruker lengre tid, men denne sammenhengen er ikke statistisk signifikant. Derimot finner vi en signifikant positiv effekt på samlet saksbehandlingstid. Vi kan dermed fastslå at en sak som allokeres til dommere med ett standardavvik høyere uenighetsgrad forventes å ha en lengre samlet saksbehandlingstid. *Skalert med gjennomsnittlig samlet saksbehandlingstid på 114,1 dager finner vi en økning på 1,8 % ($2,017/114,1 \approx 0,018$) i saksbehandlingstid av å bli allokert til en dommer med 6,2 % høyere uenighetsgrad.*

Tabell 5. Sammenheng mellom dommerens uenighetsgrad og saksbehandlingstid.

	<i>Utfallsvariabel:</i>	
	Saksbehandlingstid i tingretten (1)	Samlet saksbehandlingstid (2)
<i>Forklaringsvariabel:</i>		
Dommerens uenighetsgrad (Standardfeil)	0,738 (0,615)	2,017** (0,992)
Snittet av utfallsvariabelen	97,73	114,1
Antall observasjoner	39 714	39 714

Kommentar: Det kontrolleres for domstol $\times$ saksinngangsår og hver dommers ubetinget fengsels-rate og domstolserfaring i regresjonen.
Signifikansnivå: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

4.3 Dommeruenighet og kjennetegn ved dommere og domstolene

Hvordan relaterer dommernes uenighetsgrad seg til andre kjennetegn ved dommere og kjennetegn ved domstolene de er ansatt i? Datamaterialet vi har tilgjengelig, er anonymisert, slik at det ikke er mulig å personidentifisere dommere eller koble til ytterligere registeropplysninger om disse. Imidlertid kan vi basert på et anonymisert dommer-ID tilgjengelig i vårt datamateriale beregne kjennetegn som antall år hver dommer har vært ansatt i hver domstol, basert på opplysninger om

alle sakene hver dommer har behandlet. Dermed kan vi konstruere et mål på dommernes domstolerfaring. Som før kan vi også beregne anslag på ubetinget fengselsandel for hver dommer basert på avgjørelsene i sakene. På domstolsnivå observerer vi opplysninger om antall ansatte fagdommere, antall innkomne saker og gjennomsnittlig erfaring blant dommerne for hvert år.

Tabell 6. Korrelasjon mellom dommerens uenighetsgrad og kjennetegn ved dommer/domstol.

	<i>Utfallsvariabel:</i> Dommerens uenighetsgrad (standardisert med et standardavvik)
<i>Forklaringsvariabler:</i>	
<i>Kjennetegn ved dommeren</i>	
Dommerens ubetinget fengselsandel: absoluttavvik fra snittet (Standardfeil)	0,319*** (0,049)
Dommerens erfaring: antall år arbeidet som dommer (Standardfeil)	-0,038** (0,018)
<i>Kjennetegn ved domstolen</i>	
Domstolens størrelse: antall dommere ansatt i domstolen (Standardfeil)	-0,060*** (0,019)
Domstolens arbeidsmengde: antall innkomne saker (i 100) (Standardfeil)	0,057*** (0,016)
Domstolens kompetanse: antall år erfaring i snitt blant dommere (Standardfeil)	-0,015 (0,030)
Forklaringskraft (R^2)	0,339
Antall observasjoner	4078

Kommentar: Det kontrolleres for saksinngangsår og sammensetning av sakstypene innkommet til hver dommer og hver domstol i regresjonen.
Signifikansnivå: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

I dette avsnittet viser vi korrelasjoner mellom dommernes uenighetsgrad og de ulike kjennetegnene nevnt ovenfor. Vi foretar en regresjonsanalyse der utfallet er hver dommers uenighetsgrad, standardisert med standardavviket av uenighetsgrader i analyseutvalget, slik at

koeffisientene i regresjonen viser endringer relativt til et standardavvik av dommernes uenighetsgrad. Som forklaringsvariabler inkluderer vi både øvrige kjennetegn ved dommeren og kjennetegn ved domstolen. Observasjonsenheten i denne analysen er altså dommer, år og domstol, slik at vi har én observasjon per dommer per domstol og per år dommeren har vært ansatt der. Siden analysen ikke lenger utelukkende benytter variasjon innen domstol og år, men også variasjon på tvers av disse observasjonsenhetene, bør resultatene herunder tolkes som korrelasjoner og ikke som kausale estimater. For å ta hensyn til at sammensetning av sakstyper ved ulike domstoler kan variere, kontrollerer vi for andeler av saker av hver type som hver dommer har fått tildelt og andeler av saker av hver type som ankom til hver domstol i hvert år.

Tabell 6 viser resultatene fra denne regresjonsanalysen. Som tidligere diskutert er det en tett sammenheng mellom en dommers ubetinget fengselsandel målt relativt til de andre dommerne i domstolen og vårt mål på dommerens uenighetsgrad. Vi kan også dokumentere denne sammenhengen i regresjonsanalysen. Vi finner en sterk positiv koeffisient på 0,319 på dommernes ubetinget fengselsandel, beregnet som absoluttavviket fra snittraten i domstolen. Litt forenklet betyr det at dommerne som befinner seg i halene av fordelingen vist i figur 2 (a) også har høyere sannsynlighet for å befinne seg lenger til høyre i fordelingen vist i figur 2 (b). Videre finner vi en signifikant negativ koeffisient på $-0,038$ på antall år domstolerfaring en dommer har. Kontrollert for alle andre kjennetegn i regresjonen betyr det altså at graden av uenighet mellom en dommer og de øvrige dommerne i domstolen er lavere når dommeren har mer erfaring. Det kan komme av at (i) etter som dommerne over tid får mer erfaring, blir de mindre avvikende i sine avgjørelser sammenliknet med den vanlige praksisen i domstolen ellers, og/eller at (ii) dommerne som har en lavere uenighetsgrad, også har en høyere sannsynlighet for å bli værende i dommeryrket over tid.

Videre ser vi på korrelasjonen mellom en dommers uenighetsgrad og noen kjennetegn ved domstolen dommeren er ansatt i. Vi finner en signifikant negativ korrelasjon mellom størrelsen på en domstol – målt ved totalt antall fagdommere ansatt i domstolene – og uenighetsgraden til en dommer, med en negativ koeffisient på $-0,060$. Den negative sammenhengen indikerer at kontrollert for alle andre kjennetegn i regresjonen er det slik at dommere i større domstoler i snitt har en lavere uenighetsgrad. Motsatt finner vi en positiv sammenheng mellom den samlede arbeidsmengden ved en domstol – målt ved totalt antall innkomne saker – og uenighetsgraden til en dommer, med en positiv koeffisient på $0,057$. Det kan indikere at når vi holder størrelsen

på en domstol konstant (antall dommere), har dommere i domstoler med større arbeidsmengde i snitt en høyere uenighetsgrad. Til slutt finner vi ingen statistisk signifikant sammenheng mellom antall år erfaring i snitt blant de øvrige dommerne i domstolen og uenighetsgraden til en dommer. Samlet kan resultatene tolkes som at større domstoler gir lavere uenighet blant dommerne, eksempelvis gjennom større erfaringsutveksling, mens betinget på størrelse gir større arbeidsmengde mer uenighet blant dommerne, eksempelvis ved at mer arbeidspress bidrar til avvikende avgjørelser. Det må merkes her at dette er kun én av flere mulige tolkninger av resultatene, og denne regresjonsanalysen gir heller ikke rom for en kausal tolkning av effektene av domstolstørrelse og/eller arbeidsmengde.

Tabell 7. Korrelasjon mellom dommerens uenighetsgrad og yrkesmobilitet.

	<i>Utfallsvariabel</i>		
	Finner arbeid i større tingretter i år $t + 1$ (1)	Finner arbeid i mindre tingretter i år $t + 1$ (2)	Slutter å arbeide som tingrettsdommer i år $t + 1$ (3)
<i>Forklaringsvariabel</i>			
Dommerens uenighetsgrad i år t (Standardfeil)	0,001 (0,002)	0,005* (0,003)	0,011*** (0,005)
Snittet av utfallsvariabelen	0,01	0,02	0,04
Antall observasjoner	4078	4078	4078

Kommentar: Det kontrolleres for domstol $\times$ saksinngangsår i regresjonen.
Signifikansnivå: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$

Gitt at ett av resultatene i tabell 6 indikerer at mer erfarne dommerne også har en lavere uenighetsgrad, er det interessant å vite hvorvidt yrkesmobiliteten til dommerne også korrelerer med deres uenighetsgrad. I tabell 7 forsøker vi å se på denne sammenhengen ved å konstruere utfall som indikerer hvorvidt en dommer (i) behandler saker i større tingretter året etter, (ii) behandler saker i mindre tingretter året etter, og hvorvidt dommeren (iii) slutter å arbeide som tingrettsdommer. Det siste er målt ved at dommeren ikke har fattet nye avgjørelser i verken straffesaker eller sivile saker i løpet av det neste kalenderåret. I beregning av disse målene på yrkesmobilitet har vi altså benyttet hele uttrekket fra saksbehandlingsverktøyet Lovisa som Domstoladministrasjonen har tilgjengeliggjort for oss, som inkluderer både meddomsrettsaker (MED), tilståelsessaker (ENE) og sivile tvistesaker (TVI). En klar svakhet med yrkesmålene

vi har konstruert, er at vi ikke har mulighet til å skille mellom tingrettsdommere som «slutter» fordi de begynner i andre jobber enn i domstolene, fordi de blir tilsatt i en lagmannsrett eller i Høyesterett, eller som pensjonerer seg eller går ut av arbeidsstyrken. For å kunne skille mellom disse yrkesutfallene måtte vi enten ha hatt mulighet til å koble til andre registerdata eller ha dommer ID-er som var felles for tingretter og lagmannsretter, noe som ikke var tilfellet i uttrekket tilgjengelig for oss. Til tross for disse svakhetene ser vi på disse yrkesutfallene som grove mål på yrkesmobilitet og karriereprogresjon, der arbeid i større (mindre) tingretter muligens kan indikere et bedre (dårligere) yrkesutfall.

Resultatene i tabell 7 tyder på at det ikke finnes noen signifikant sammenheng mellom en dommers uenighetsgrad og sannsynligheten for å finne arbeid i en større tingrett året etter. Derimot finner vi en marginalt signifikant og positiv effekt på sannsynligheten for å finne arbeid i en mindre tingrett. Punkttestimatet indikerer at dommere med ett standardavvik høyere uenighetsgrad har 25 % ($0,005/0,02 \approx 0,25$) større sannsynlighet for å bytte jobb til en mindre tingrett. Videre finner vi at dommerne med høyere uenighetsgrad også har en signifikant større sannsynlighet for å slutte å arbeide som tingrettsdommere året etter. Punkttestimatet viser at dommere med ett standardavvik høyere uenighetsgrad har 27,5 % ($0,011/0,04 \approx 0,275$) større sannsynlighet for å slutte å arbeide som tingrettsdommere. Samlet kan disse resultatene tyde på at dommernes yrkesmobilitet og karriereprogresjon korrelerer med deres uenighetsgrad i avgjørelser, noe som kan skyldes at avviket i avgjørelsene de fatter, kan ha vært en del av vurderingsgrunnlaget i rekrutteringen til stillinger i domstolene og/eller at mer avvikende dommerne over tid selvselekterer seg bort fra dommeryrket.

5. Oppsummering

Formålet med dette notatet var å undersøke om det finnes systematiske forskjeller i ankefrekvenser mellom tingrettsdommere. Basert på en empirisk analyse av ca. 40 000 avgjørelser fattet i meddomsrettssaker i perioden 2005 til 2017 kunne vi påvise at det finnes systematiske forskjeller i ankefrekvenser og omgjøringsfrekvenser mellom tingrettsdommere. Mens den typiske (medianen) dommeren i utvalget vårt hadde en ankeandel på 22,4 i sakene vedkommende behandlet, hadde bare halvparten av dommerne en ankeandel mellom 17 og 25 %. Noen dommere hadde en ankeandel nede i 5 %, mens for andre dommere var den oppe i 45 %. Når vi holdt sakskjennetegn konstant ved å sammenlikne saker innen samme

lovbruddsgruppe ankommet til samme domstol i samme kalenderår, fant vi fortsatt betydelige forskjeller i ankeandeler. Mer spesifikt, resultatene fra regresjonsanalysen indikerte at hvis en sak blir tildelt en dommer med en ankeandel på 30 % i stedet for en dommer med en ankeandel på 20 %, vil sannsynligheten for at saken blir anket, øke med 1,65 prosentpoeng. Våre beregninger tydet videre på at en sjettedel av den observerte variasjonen i ankeandelene mellom dommere kunne skyldes systematiske forskjeller mellom dommere, mens resten av variasjonen kunne tilordnes andre forskjeller mellom sakene som dommere ble tildelt.

I likhet med funn presentert av Bhuller mfl. (2018, 2020) fant vi store forskjeller i andeler av saker der den tiltalte ble idømt ubetinget fengselsstraff på tvers av tingrettsdommere. Den typiske (medianen) dommeren avgjorde ca. 54 % av sakene med ubetinget fengsel, mens dommerne med de laveste ubetinget fengsels-andelene avgjorde kun ca. 15 % av sakene med ubetinget fengsel, og dommerne med de høyeste ubetinget fengselsandelene avgjorde rundt 75 % av sakene med ubetinget fengsel. Vi fant videre at en fjerdedel av dommerne hadde en ubetinget fengsel-sandel lavere enn 48 %, og en annen fjerdedel hadde en ubetinget fengsels-andel høyere enn 60 %. Videre rangerte vi dommerne etter hvor ulikt hver dommer er forventet å dømme en tilfeldig valgt meddomsrettssak sammenliknet med de øvrige dommerne i domstolen, basert på et mål på dommernes *uenighetsgrad* foreslått av Fischman (2014). Ved å rangere dommerne slik viste vi at saker som ble allokert til tingrettsdommerne med en høyere uenighetsgrad, også hadde systematisk høyere sannsynlighet for å bli tatt opp til ankeforhandling i lagmannsretten og få en omgjørelse av tidligere avgjørelse fattet i tingretten. Vi viste videre at dommernes uenighetsgrad også påvirket saksbehandlingstid – siden sakene allokert til mer avvikende dommere i snitt hadde en høyere ankerate, hadde disse sakene også en lengre samlet saksbehandlingstid, inkludert tiden det tok før en rettskraftig avgjørelse ble fattet i lagmannsretten. Videre fant vi at en dommers erfaring er assosiert med lavere uenighetsgrad og en sammenheng mellom en domstols størrelse og uenighetsgrad. Det viser seg at dommere ansatt i en domstol som har flere dommere enn en annen domstol, tenderer å ha lavere uenighetsgrad. Vi fant også noen sammenhenger mellom en dommers uenighetsgrad og deres yrkesmobilitet og karriereprogresjon.

De empiriske resultatene vi har fremlagt i dette notatet, bidrar til ny innsikt knyttet til kvalitetsforskjeller i saksbehandling av meddomsrettssaker i tingrettene. Videre forskning kan antagelig gi oss en enda bedre forståelse av kvalitetsforskjellene i rettssystemet basert på noen

av metodene vi har brukt og ved å ta bedre fatt i svakhetene i vår analyse nevnt innledningsvis.

Litteratur

Bhuller, M., Dahl, G.B., Løken, K.V. & Mogstad, M. (2018): Intergenerational Effects of Incarceration, *AEA Papers and Proceedings*, 108, 234–240, May 2018.

Bhuller, M., Dahl, G.B., Løken, K.V. & Mogstad, M. (2020): Incarceration, Recidivism, and Employment, *Journal of Political Economy*, 128(4), April 2020.

Domstoladministrasjonen (2012): *Spesialisering i domstolene*, Rapport fra en arbeidsgruppe nedsatt av Domstoladministrasjonen. September 2012.

Fischman, J.B. (2014): Measuring Inconsistency, Indeterminacy, and Error in Adjudication, *American Law and Economics Review*, 16(1), 40–85.

Appendiks

Tabell A1. En test for tilfeldig tildeling av saker til tingrettsdommere.

	Utfallet i gjeldende sak:		Dommerkjenne­tegn i andre saker:	
	Ubetinget fengsel (1)	Anke (2)	Ubetinget fengselsrate (3)	Ankerate (4)
	Punktestimat (Standardfeil)	Punktestimat (Standardfeil)	Punktestimat (Standardfeil)	Punktestimat (Standardfeil)
Tidligere straffehistorikk:				
Tidligere dømt til ubetinget fengsel	0,0597*** (0,0098)	-0,0162* (0,0088)	0,0004 (0,0014)	-0,0013 (0,0010)
Tidligere tiltalt	0,0867*** (0,0072)	0,0321*** (0,0060)	0,0001 (0,0010)	0,0002 (0,0008)
Antall ganger tidligere dømt til ubetinget fengsel	-0,0022 (0,0051)	-0,0154*** (0,0051)	-0,0009 (0,0006)	0,0001 (0,0005)
Antall tidligere tiltaler	0,0119*** (0,0009)	0,0063*** (0,0008)	0,0000 (0,0001)	0,0002* (0,0001)
Lovbruddstype i straffesaken:				
Voldskriminalitet	0,0869*** (0,0111)	0,0990*** (0,0092)	0,0006 (0,0017)	0,0001 (0,0016)
Vinningskriminalitet	0,0493*** (0,0128)	-0,0559*** (0,0101)	0,0002 (0,0020)	-0,0004 (0,0018)
Økonomisk kriminalitet	-0,0231* (0,0129)	0,0374*** (0,0109)	0,0011 (0,0020)	0,0007 (0,0017)
Narkotikakriminalitet	-0,0128 (0,0119)	-0,0400*** (0,0096)	0,0010 (0,0017)	-0,0001 (0,0016)
Trafikklovbrudd	0,0116 (0,0115)	-0,0084 (0,0091)	-0,0007 (0,0016)	-0,0001 (0,0016)
Andre lovbrudd	0,0066 (0,0117)	0,0005 (0,0089)	0,0005 (0,0016)	0,0002 (0,0014)
F-test for samlet signifikans [p-verdi]	121,55*** [0,000]	60,912*** [0,000]	0,669 [0,754]	0,527 [0,872]
Snittet av utfallsvariabelen	0,548	0,224	0,547	0,223
Antall observasjoner	39 714	39 714	39 714	39 714

Kommentar: Det kontrolleres for domstol $\times$ saksinn­gangsår i regresjonen, Signifikansnivå: * $p < 0,1$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$.